

Rakovszky Zsuzsa

A HULLÓCSILLAG ÉVE (I)

(Regényrészlet)

Kedves Árpád és Flóra! 1950. I. 1.
Szomorú ünnepünkön változatlan szeretettel gondolunk Rátok, és kívánunk a jó Istentől valami kis jót ebben a szomorú esztendőben. Lassan megvagyunk Mancival együtt, Dudi itt van Pestről, így most nagy az öröme.

Géza 11 hónapot kapott, amelyből 2 hónapot már kitöltöttek vettek. Karácsony estéjén az Ávó városházpincei fogdájában volt, hallgatta a toronyóra ütését, s mondta, sokat gondolt rátok.

Mancival együtt számtalanszor ölelünk-csókolunk. Az új esztendő azonban jobb legyen!

A ti Sándor bácsitok

Kedves Árpád! 50. IX. 11.
Én őszig még 10 holdon gazdálkodom, de a többi földet mind átadtam. A Te földjeidet bérbe adom három megbízható bérlőnek.

Holnap megyek Győrbe, hogy Lilly sógornóm utolsó hold földjét is felajánljam az államnak, édes Anyjával élnek Feketeerdőn nagy nyomorúságban.

Sajnálom, hogy Lexivel mostanában ritkán találkozhatom, ő önként települ ide-oda, így kevesebbet tudok közös ismerőseinkről, ő szokott engem tájékoztatni.

Flórának kézcsók, szeretettel ölel

Rudi

Drága Flórikám! 50. XII. 1.
Nagyon haragszom rád hogy legutolsó levelemre nem válaszoltál. Nem feltétlenül szükséges engem utánoznod. Hidd el hogy ha én nem is írok neked rendszeresen annak az oka hogy sokkal több dolgom van, mint neked, aki egész nap rá ér. Lelkiismeretlenségnek tartom hogy tudod mennyire nyugtalankodom miattad és nem írsz.

Légyszíves postafordultával válaszolni.

Elhatároztuk Rózsival, hogy karácsonyi ünnepek alatt lemegyünk hozzátok egy két napra, remélem, addigra meg lesz a kisfiu és szívesen fogtok látni.

Írj azonnal! Csókol bátyád Feri

Édes Egyetlenem!

50. XII. 1.

Itt fekszem, még semmi komolyabb nincs, és olyan nagyon vágyom haza utánad! Szídom magamat, hogy minek siettem ennyire, most otthon ülhetnénk, és kártyázhatnánk! Próbáltam főzni a profot, hogy engedjen haza a hétvégére, de hallani sem akart róla. Olyan nagyon hiányzol, és úgy félek, hogy aggódsz miattam, amikor még semmi sincsen!

Édes egyetlenem, a gyerekeknek gumipelenkát kell még beküldeni, nekem papucsot és pongyolát, mást semmit, minden van itt, ami kell. A kolbászt, amit a Bébé küldött, egyétek meg a Nennével nyugodtan. Nem csinálsz nekem hosszú fogakat, Angyalom, mert itt egészen tűrhető a koszt, tegnap például borjúhús volt, grízzel!

A lakbécsekkek a vitrinben vannak, az ezüstdoboz alatt!

Nagyon nagy szeretettel, nagyon forrón csókollak, és alig várom a pillanatot, hogy megint együtt legyünk! Flórád

Flórikám lelkem!

1950. XII. 9.

Mindig is angyalnak éreztelek, de most megbizonyosodtam, hogy valósággal is az vagy. Mert csak angyal tehetta meg, hogy az én legdrágább barátomnak olyan édes Mikulást hozzon, akitől megforrósodik a szive, uj, szent értelmet kap az élete, és e sötét napokban újból találkozik a boldogsággal.

Hálás vagyok ezért Neked, köszönöm, és áldalak érte és imádkozom, hogy ezeknek a tele óráknak és napoknak szépsége sohase hagyjon el Benneteket.

Szeretlek, csókollak, és nagyon kérlek, légy jó a parányi Piroskának hódolatteljes kézcsókjaimat tolmácsolni.

A ti Sándor bácsitok

(Manci az ágyat nyomja, de ő is csókjait küldi!)

Drága Flóra!

52. I. 19.

Mély megdöbbenéssel értesültünk szegény Árpád elhunytáról. Nem tudlak drágám vigasztalni, mert erre a nagy fájdalomra csak az idő hozhat enyhülést, de tudom, mit jelentett néked az ő elvesztése. Milyen jó,

hogy kicsi leányod ott van melletted, aki körülvesz szeretetével, és örök emléked Árpádtól, akit oly nagyon szerettél és kényeztetted.

Fogadd drágám részvétem kifejezését, s ez nem banalítás tőlem, de tudod, hogy Árpádot mi mennyire szerettük és értékeltük mindig, s azt is tudnod kell, hogy téged is a szívünkbe zártunk.

Szomorú szívvel szeretettel csókol kisleányoddal együtt: Lilly

Véghatározat

Sopron város tanácsa V. B. III. Igazgatási osztály

Tárgy: dr. Kürthy Árpád soproni lakos halálesete

Tudomásul veszem, hogy a Sopronban 1950. december 6-án született Kürthy Piroska felett a szülői hatalmat az anya, özv. Kürthy Árpádné szül. Stark Flóra gyakorolja.

Utasítom a törvényes képviselőt, hogy a leltározásban, ha az még nem történt volna meg, vegyen részt: a leltár alapján a kisk. vagyonát vegye át, és minden tekintetben tegye meg a szükséges intézkedéseket.

Gondoskodják a kisk. épületének tűzkár elleni biztosításáról és a biztosítási díjak pontos befizetéséről.

Figyelmeztetem a törvényes képviselőt, hogy ha ebbeli kötelességének meg nem felelne, s ebből gyámoltjaira kár háramlanék, a mulasztásért felelősségre fogom vonni, esetleg az anyának szülői hatalmát megszüntetem.

Sopron, 1952. március 8.

Dr. Mollay János s. k. osztályvezető

A kiadvány hitelül:

Horváth irodakezelő

Határok

A világot láthatatlan vonalak szabdalják darabokra. Minden egyes darabnak megfelel egy-egy szó: édes–keserű, hideg–meleg, jó–rossz, hétköznapi–ünnep, város–erdő, test–lélek, sötét–világos. Amikor kilöki a nehéz, zöld kaput (feketén kunkorgó vascirádák hosszúkás üvegnégyszögbe börtönözve), még otthon vannak: amikor becsukódik mögöttük, már nem. Délben (ha nyitva az ablak, többfelől is be-

hallatszik a harangszó) egyetlen pillanat töredékéig, mint a mérleg-hinta, az idő a délelőtt és a délután között egyensúlyoz. Aztán a délelőtt könnyebbnek bizonyul, és a levegőbe emelkedik – csúszni kezdenek a délután meredek lejtőjén az este felé. Ugyanez történik éjszaka is, míg ő alszik, alattomban a hétfőből kedd lesz, a szombatból vasárnap. A hangya, amelyik az árnyékuktól megrémülve iszkol a konyhakövön, az egyik pillanatban még él, a következőben – a szomszéd Gabika szandáljának talpa alatt fekete lekvármaszattá szétkenődve – már nem. A hold, ahogy sárgán és rémületesen föllege a Holpárék kerítése mögül, az egyik éjszaka még hibátlanul, tökéletesen kerek, másnapra már egy vékony körömszilánknyi hiányzik belőle. Tél van és nyár van, pedig az előbb még őszt és tavaszt: éjszaka van, pedig az előbb még nappal volt.

Van, ami eltűnt, elveszett, de visszajön: idővel megint kedd lesz és vasárnap, az elfogyott, körömszilánknyi hold újra megtelik, az anyja reggel elmegy, de este megjön a hivatalból. Máskor a dolgok egy óvatlan pillanatban átcúsznak a határ túloldalára. Az eltiport hangya vagy a cserebogár, amelyet egy üres gyufásdobozba csukott és ottfelejtett – a krinolinós-parókás porcelánnő, amelyik leesett, és kettévált a derekánál – a fonnyadt, szirmát hullató csokor, amelyet már séta közben megunt, és az anyja kezébe nyomott – ezek végleg és jóvátehetetlenül kicsúsztak önmagukból, valami más lettek, olyasmi, aminek talán nincs is neve. Valahányszor ilyesmi történik, és ő tehet róla – és néha még olyankor is, ha nem –, szívfájdító, gyötrelmes bűnbánatot érez. „Ha vízbe tesszük, ugye, még föléled?” „Ugye, még meg lehet ragasztani?” Főként a dolgok gyanútlanúsága hasogatja éles fájdalommal a szívét, és az a gondolat, hogy mindez másképp is lehetett volna: az előbb még semmi baj nem volt, most pedig már minden jóvátehetetlen. Újra és újra megpróbálkozik vele, hogy visszaforgassa az időt addig a pontig, ahol még minden rendben volt – ennek lát-szólag semmi akadálya nincsen, az elképzelt történés pontosan olyan világos és valószínű, mint az, ami valóban megtörtént – és mégis, minden alkalommal nekivágódik valamilyen láthatatlan akadálnak, mint a légy az ablaküvegnek.

Ha átlépünk egy határvonalat, mindenesetül átlépjük. Ha csak a térdét nyúzza is le, attól fél, meg fog halni, mert már nem tökéletes – átlépte azt a határvonalat, amely a jót a rossztól, az épet a tönkrementtől elválasztja. Mert nemcsak a dolgok – ő maga sincs biztonságban, övele is bármikor történhet valami visszafordíthatatlan. A teste az,

ami kiszolgáltatja a véletlennek, az elromlásnak és a halálnak – a lelke szabadon járkal ide-oda a részekre szabdaltnak világban, egyszerre lehet minden, minden történet minden szereplője. De a teste odaszegezi a nevéhez: Piroska – az életkorához: öt év, a szókésbarnaságához, a szemüvegességéhez és ahhoz, hogy elől kiáll egy foga, és mindig lóg a cipőfűzője (de csak akkor, ha a tükörben vagy egy kirakat üvegében meglátja magát: különben az és olyan lehet, aki és amilyen lenni akar). A teste gyanús és áruló hatalom, kiszolgáltatja a külső világnak, a fájdalom és a szégyen lehetőségének (sokszor azt hiszi, másoknak talán másféle teste van, csak az övével történik mindenféle szégyenletes dolog). A testét könnyen sarokba lehet szorítani, mert romlékony és törékeny – puhább és védtelenebb, mint az injekciós tű, amivel beadják az oltást, a kiskanál nyele, amivel a nyelvét leszorítják, vagy a csillogó fémcsipesz, amely védtelen orrllyuka felé közeledik, hogy kiszedje onnan a földugrott vattacsomót (azért nyomta föl az orrába, hogy ő maga, saját akaratából ismétlje meg a határsértést, amelyet a külvilág szokott elkövetni vele szemben – hogy ő maga legyen a támadó és a megtámadott).

A legfontosabb határvonal a halál. „Senki nem él örökké”, szokta mondogatni a nagynénje, ha meghallja, hogy ez vagy az az ismerőse „beadta a kulcsot”. „Sokára, nagyon sokára”, feleli az anyja (aki soha nem hazudik neki), amikor arról faggatja, ők is meghalnak-e egyszer. Meghalni az öregek szoktak, de nem csak ők. Valakik bennétek egy házban, valakit elgázolt a vonat (átmászott a leeresztett sorompón, és a sínek közé szorult a lába), egy gyerekre ráborult a forró vizes üst, egy másik belefulladt az uszoda vizébe (gazdátlan szandál és rövidnadrág az öltözőben, kitárt karral lebegő, viaszsárga gyerekholttest a palacköld vízben, amelyikben ők is fürödtek a nyáron). Valakinek a kezében felrobbant egy szódásüveg, másvalaki darazsat nyelt, és az belülről megszúrta a torkát. Egy munkás leesett a háztetőről, egy kisgyerek meghalt számárköhögésben. Valaki megkarcolta a kezét egy rozsdás szöggel, és meghalt vérmérgezésben.

A gondolat, hogy mindenki meghal egyszer, azért olyan képtelen és ijesztő, mert ha igaz, akkor az anyjára is vonatkozik – pedig még saját maga nélkül is könnyebben el tudja képzelni a világot, mint az anyja nélkül. Minden, ami titokzatos és ünnepi elragadtatást kelt – a naplemente, a karácsony, a hóesés, a vitrinben csillogó porcelán táncosnő, amelyhez ritkán szabad hozzányúlni –, de az is, ami boldogítóan megszokott és biztonságos – a szobájuk, az ágya, a benti világosság,

amikor kinn már sötét van, és ők teát isznak, és fokhagymás pirítóst esznek az állólámpa alatt – mindez az anyjához kapcsolódik, az ő létezéséből táplálkozik, sőt valamiképpen azonos vele. Ha az anyja ott van a közelében, nem fél attól a mindenféle dologtól (a pókoktól és a sötétségtől, a villámlástól és az elalvástól, a betegségektől és a holdtól, főleg a teliholdtól), amelytől különben rettegni szokott. Ha az anyja néha, nagy ritkán, nélküle megy el otthonról, ordítva és zokogva kíséri a kapuig, belesimpaszkodik a ruhájába, átöleli a derekát, Nenne alig bírja visszavoncsolni a lakásba. Az anyja nem üti meg ilyenkor, nem is kiabál rá, szép szóval próbálja meg észhez téríteni, de ő látja a szemében a türelmetlenséget, és ettől csak még jobban zokog és örjög, mert megrémül az anyja pillantásától. Homályosan úgy érzi ilyenkor, hogy az, akit lát, talán nem is az anyja, hogy elcserélték, hogy egy másik lény vette magára az anyja testét, egy hideg, gonosz és könyörtelen lény, aki közeli rokonságban áll a pókokkal és a sötétséggel, a villámlással, a betegséggel és a teliholddal – sőt talán azonos is velük valamiképpen. A gyanú és a félelem mindaddig nem oszlik el egészen, amíg az anyja haza nem jön, és oda nem ül az ágya szélére, hogy énekeljen neki.

Visszatérő dolgok

A dolgok eltűnnek és visszatérnek. Egyszer csak megint este van. Nenne vagy az anyja fölkapcsolja a villanyt. A csillár mint valami sokkarú tengeri állat lebeg a plafon legközepén. Birodalmának határát májszínű csik jelöli, amely körbefut a négy falon, úgy kéttenyérnyire a fal felső élétől: a sáv alatt a fal halványsárga, fölötte fehér, a sarkokból kiindulva vékonyabb-vastagabb repedések kúsznak szanaszéjjel, átszelik a fehér sávot, átlépnek a májszínű határvonalon, tekergőznek még egy darabig az okkersárga, függőleges sivatagban, majd elvékonyodnak és elapadnak. A magasban lebegő tengeri állat napközben alszik, a fekete karjai végén kirügyezett, csúcsos, fehér szemek belevesznek a plafon homályába, csak este izzanak föl vészjósló sárga fénnel. Néha csak az állólámpát kapcsolják föl: a drótvázra feszített, lakkozott sárga ernyőn a nagy piros virágok ilyenkor életre kelnek. Az anyja fölkeporodik a rökamiéra, a lámpa alá, és a kártyáit rakosgatja: piros királyra fekete dámát, a dámára piros bubit.

Az ő ágya nem itt áll, a nagyszobában, hanem a szárnyas ajtó túloldalán, a kisszobában, legalábbis tavasszal és nyáron. Ősszel az anyja Nenne segítségével áthúzgálja a nagyszobába, mert a kisszobát nem fűtik. Ilyenkor éjszakára a két szobát egybenytik: Nenne két dunyha alatt szuszog és horkol a gyorsan fogyatkozó melegben. (Nenne nem nagyon sokkal magasabb nála, pedig öreg már: de az is lehet, hogy így született, ráncosan és fogatlanul, gyér ősz hajjal, amelyet befon és keshedt koszorúba tűz a homloka fölött. „Öreg dajkám!”, az anyja így szokta bemutatni, ha olyasvalaki jön hozzájuk, aki még nem ismeri.)

Jobban szeret a nagyszobában aludni, mert itt a csukott zsaluk mögött sem teljes a sötétség: a vaskályha forgatható, kerek tárcsaablakának üvegén át a maradék tűz fakó fényfoltot vet a kályha elé fektetett szikrafogó vaslapra. Ha fölül, néha egy-egy pillanatra még a szőnyeg mintáit, a sötét, szögletes madarakat és a hosszú nyakú, négylábú állatokat is látja. Igazából az anyját szeretné látni, hogy megvan-e még, nem rabolta-e el a sötétben valamilyen ismeretlen erő. Az agyonmosott ágynemű fakó rózsaszín hullámain barna hajfürtök úsznak, keskeny kézfej vetődik föl a felszínre, vagy egy tojáshejszínű pizsamába bújtatott kar, ahogy az anyja álmában forgolódik. A pizsama fölcsúszik a csuklóján, látni, hogy éjszakára sem vetette le a karóráját: ha kicsit világosabb volna, látná a hajszálvékony másodpercmutatót is, amelyet az idő még ilyenkor is, amikor nem ügyelnek rá, csökönnyösen és alattomosan lökdös körbe-körbe. Néha az anyja a hátára fordul, ilyenkor az arcát is látja, de a csukott szemű, mozdulatlan arc látványa nem nyugtatja meg, inkább megrémíti.

Vasárnap reggel az anyjának nem kell a hivatalba mennie: amikor ő fölébred, még ott van a másik ágyban. Néha, ha ő ébred korábban, és keltegetni próbálja, megesik, hogy az anyja arca pár másodpercig mozdulatlan marad. Rángatni kezdi a karját, és ha ez sem segít, megpróbálja fölemelni a fejét, hátha kiugrik a torkából a mérgezett alma-csutka. A két keze közé fogott csukott szemű fej kissé elemelkedik a párnától, aztán súlyosan, puffanva esik vissza, a szeme még mindig zárva, vonásai mozdulatlanok, bár mintha halványan, alig észrevehetően mosolyogna. Zokogva veti rá magát, a világmindenség egyetlen sístergő, fekete örvénybe rándul össze a mellcsontja alatt. Néhány végtelen másodperc, aztán, amikor már nem is várná, az anyja szeme kinyílik, és most már semmi kétség, mosolyog. „Szóval tényleg nem hagysz tovább aludni?”

Hétköznap reggel, mire fölébred, az anyja már eltűnt. Nenne a henger alakú vaskályha előtt görnyedezik, vödörbe lapátolja a savanyú szagú, hideg salakot. Vagy ha még későbben ébred, a tűz már ég. Nenne újabb adag poros brikettet zúdít a felső, meredeken lejtő kályhaajtón keresztül a kályha tűzterébe, odabenn a tűz elsötétül, dühödten, sziszegve sistereg és füstölög, a lángok körülnyalogatják a még ép, fekete kőtojásokat, befurakszanak a résekbe, izzó darabokra reszptik őket, aztán hirtelen, süvítő kárörömmel föllobognak. („Na mi az, ma is délig alszol? Tessék felöltözködni!” „Fűzd be a cipőmet!”, nyújtja oda kényúri leereszkedéssel a lábát. „Één? Ilyen nagy lány, és nem tudja befűzni a cipőjét!” „Be tudom, csak most nincs kedvem!”) Piacra mennek, néha sorba állnak a hentesnél (véres csempék, véres kötény, türelmetlen, karikalábú nők). Megebédelnek a konyhaasztalnál, a két hokedlin kuporogva. Ebéd után rögtön várni kezdi az anyját. Tudja, hogy délután jön meg, és ebéd után már délután van. („Mikor jön már meg?” „Mit tudom én. Majd ha megjön, itt lesz!” „Unatkozom! Játsszunk Ki-nevet-a-végént!” „Most nincs kedvem...” „Miért nincs kedved?” „Csak!” „Olyan nincs, hogy csak! Muszáj tudnod, miért nincs kedved!” „Mert nincs! Megint hisztizni fogsz, ha veszítesz, mint a múltkor! Le fogod söpörni a bábukat, én meg kereshetem őket az ágy alatt!” „Nem igaz, nem fogom!” A szét-hajtható, szakadozott táblán mindent a vak véletlen igazgat: szerencsét és balszerencsét, üldözőt és üldözöttet. Piroska megpróbálja a maga oldalára állítani a vak véletlent. Kék bábuja ott áll a ház bejáratánál, Nenne piros bábuja ott liheg a nyomában, négy kockányira mögötte. Behunyja a szemét, hevesen imádkozik: Nennének nem szabad ötöst dobnia. Kinyitja a szemét, de nem akar hinni neki: a négy csücskénél kicsorbult fekete négyszög minden sarkában egy-egy fehér pont, a legközepén is egy. „Csaltál!”, kiabálja vakon a könnyektől, és egyetlen mozdulattal végigsöpör a táblán. Kockás csatamező, piros és kék, henger alakú, gömbölyű fejű halottakkal, kisebbek, mint a kisujja. „Ugye, megmondtam!” Négy kék, három piros halott, a negyedik túlgördült az asztallapnyi világegyetem határán, és eltűnt valahol a széklábak pormacskás alvilágában. „Keresd meg!” „Keresd meg te, én nem fogok neked négykézláb mászkálni!” „Csak még most az egyszer!” A következő félórában négykézláb kúsznak-másznak, ágyak alá kotornak a rézgombos tűzpiszkálóval. „Hát ti mit műveltek?” Annyira elmerültek a keresgélésben, hogy nem hallották meg, amikor a kulcs fordult a zárban. Az anyja ott áll a szobában, vedlett

bőrkabátját már levetette, szép haja csillogva tekergő fekete kígyókká változva fogja körül az arcát: úgy látszik, esik.)

Hétköznap este odabenn mosdik a nagyszobában. Az anyja széttereket egy újságot a kályha közelében, ráteszi a lavórt, aztán beleönti a sparherden melegített mosdóvizet. Ott áll a lavórban, az állólámpa sárga és a tűz vörös fényében, a mosdóvíz melege marokra fogja a lábfejét, jobb oldalát beborítja a kályha felől érkező gyöngéd hó, a bal kissé borzong a kifűthetetlen szoba hidegétől. Végül törökülésben beleül a már csak langyos vízbe: a víz határvonala ide-oda inog, langyos nyelve végignyalogatja a titkos helyeken. Édes, tilalmas és szegyenletes izgalmat érez, és végtelen álmoosságot.

Szombat esténként Nenne begyűjt a fürdőkályhába. A kád karmos, fém oroszlanlábakon áll a csatakos, gyanús kőlapokon, amelyek mintázata elfeketült a kád alatti nyirkos sötétségben. Ha fölfelé néz a meleg vízben ide-oda csúszkálva, az aranypiros pikkelyes kaucsukhatat szorongatva, végtelen magasságban fekete drótszálon lógó csupasz villanykörtét lát a feje fölött, még följebb a plafon repedései vágató lovast, kígyótestű oroszlant, horgas orrú, főkötős vénasszonyfejret rajzolnak a fölhányagosodott mészre. A fürdőszoba a lakás túlsó, udvar felőli végében van. Van egy másik, kettős ajtaja is, amelyik a teraszra nyílik: a felső, üveges részén az öreg törülközők és fürdőköpenyek közti résen át a langyos fürdővízben ülve kilát a nagy diófa kapaszkodó ágaira és az ágak rácshálójába esett csillagokra (mint a legyek a pókhálóban)... Ha a nagyszobából a fürdőszobába akarnak jutni, át kell kelniük a fűtetlen kishabán és a még hidegebb, sötét lomosszobán. Fürdés után az anyja nagy, bolyhos fürdőlepedőbe csavarja, a karjába veszi, és úgy rohan vele befelé a két sötét, hideg helyiségen keresztül, mintha kergetnék.

Vasárnap, ha szép az idő, sétálni mennek. Kifordulnak az utcájukból: a sarkon, az Anyák boltja kirakatában kék szemű kaucsuknő néz festett szempillák alól a semmibe, a haja is kaucsukból van, ugyanolyan színű, mint a bőre. Mellette kaucsukgyerek pántos napozóruhában, mellette homokozóvödör, mintha a kirakat linóleumpadlója parti homok volna, a halotti kék neonfénye harsány vízparti napsütés. A hentesüzlet: két óriási arckép között egyetlen bágyadt, felhősen fonnyadó cserepes aszparágusz. Végigmennek egy téren, amelyen orgonabokrok vannak és szivárványos begyű galambok, aztán egy másikon, ahol szökőkút és tornyos időjelző házikó. A sorompón túl már a ker-

tes házak következnek: cifra kis villák, oszlopokkal és boltívekkel, mintha építőkockából volnának, olyiknak csúcsos, kerek kis tornya is van, mintha mindegyikben egy-egy Csipkerózsika aludna.

A Turistaházon túl már az erdő következik, de mintha rések volnának az erdőt a várostól elválasztó határon, a város egy-egy ponton átszivárog. Roskatag, kerek pihenőpad egy vastag tölgyfa körül, nagy, homályos szegek a korhadó deszkákba verve. Egy táblán lángok színes árnyképe, egy másikon ciklámené, mindkettő vaskos X-szel áthúzva: tilos tüzet gyújtani és cikláment szedni. A forrásnál a tenyerükből isznak (ha egy darabig rátapasztja a kezét a vascső ferde nyílására, a víz lüktetve ostromolja a tenyerét – ha elveszi, a víz habosan, fölháborodva fröcsköl elő). Keskeny úton mennek, az anyja nyújtott, egyenletes léptekkel, ő ugrándozva és az anyja derekába csimpaszkodva, hogy az alig tud lépni tőle. Fényfoltok ugrálnak az anyja kardigános karján, az ő fűzős cipős lábán és lerágott körmű kezén: mintha a napsütést odafönn egészben gyömöszölnék bele az ágak darálójába, és idelenn foltokra szakadozva esne ki belőle. A kilátóba először széles kőlépcsőn, aztán veszedelmesen kanyargó, kongó vaslépcsőn mennek fölfelé – kilépnek az erkélyre, a félhomály után a szinte elviselhetetlen ragyogásba. Odalenn zöld hullám hullám hátán, a legtávolabbi hullám, az, amelyik felett ott áll a késő délutáni nap (már majdnem bele lehet nézni anélkül, hogy könnyezni kezdene a szeme), az már egy másik ország.

Néha nagytakarítás van: a szokásos söprés-portörölés helyett. („Nenne, az isten szerelmére, ne csak ott, ahol a papok táncolnak!”) Nenne térdre ereszkedik, sóhajtozva tekeri össze egyik szőnyeget a másik után, a súlyos tekercest nyögve a vállára veti, és kicipeli az udvarra. Ott ismét kigöngyöli, majd a furcsa, nyeles porolóval, amelynek szalmafonatai megkoronázott hajfonatokra emlékeztetnek, dühödten ütlegelni kezdi. A szőnyeg kushad, és néma tiltakozásként porfelleget pöffent magából. Odabenn az anyja egyik keskeny lábfejét a kopott sörtéjű, szögletes kefe pántjába bújtatja, a másikkal a törlőrongyon tapod, és csúszkálva nekivág a ferdén összeillesztett parketták sorának. Finoman tagolt lábszára és keskeny csipője tébolyodott táncban vonaglik jobbra-balra, de szép arca rezzenetlenül komoly, majdnem komor a feszült figyelemtől.

Időnként előszedik a szekrényből az ezüstöt, amelyet sose használnak, és kifényesítik: ledöngölik róla a szürke félhomályt, a szekrény

fogságában töltött egyforma percek és órák üledékét. A lakásban átható Sidol-szag terjeng, de a csontfogantyús füles kannák, bonyolult kosárcák és karmos oroslánlábakon álló, csipkés ezüstitálcák újra ragyognak, az arcuk rózsaszín foltja kétfelől behorpadva, megnyújtva tükröződik bennük, óriási réműletes orral és távoli, apró szemmel (a kanalakban fejjel lefelé).

Néha, félálomban, az anyját látja az állólámpa fénykörében, furcsa pózban: előregörnyed, a konyhai hokedli fölé, az arca nem is látszik, csak a nyakszirtje, mintha arra várna, hogy föláldozzák valamilyen vérszomjas hatalomnak. A haja előrefolyik, nem nagy, laza barna hullámokban, ahogyan szokott, hanem mintha számtalan vékony, fényes fekete kígyó nyüzsögne a fején, és csüggeszkedne lefelé a levegőbe, talán mert inni szeretnének a hokedlire állított lavórból.

A sötétségből apró alak lép elő: hatalmas árnyéka híven követi mozdulatait a plafonon. A koszorúba tűzött ősz fűrtök alatt a kerek, ráncos arc most kifejezéstelen, szinte kegyetlen. A két tövig nyesett körmű, öreg kéz valamilyen tárgyat emel lassan, vigyázva a magasba, mintha az az áldozat bemutatásához szükséges kellék volna: a vízköves konyhai fazekat. A lehajtott fő fölé emelve megbillenti kicsit, és a gőzölgő vízesés hirtelen rázúdul a nyüzsgő, fekete kígyókra. Az apró alak nyugvó lehajol az üres fazékkal, majd bolyhos, fakó rózsaszín törülközőt húz elő valahonnet a homályból, és a csillogó fekete kígyókra borítja, amelyekről még mindig súlyos cseppek hullanak alá egyre ritkulva a lavórhoz.

Amikor az anyja fölegyenesedik, szép arcát fakó rózsaszín turbán fogja körül, olyanféle, mint a tehenet sosem látott Mehemedét a képeskönyvben. Nenne óvatosan egyensúlyoz kifelé a teli lavórral. Az anyja ott ül a rökamié szélén, valahová messzire néz, aztán összerázkódik, mint aki álmából riad föl, sietős mozdulattal kioldja a fakó rózsaszín turbánt, és ádázul dörzsölni kezdi vele a fejét, mintha valaki másé volna, olyasvalakié, akire haragszik, vagy mintha ezzel akarná büntetni magát a füstbe ment áldozat miatt, amelyről valamilyen, csak számára érthető jelből megtudta, hogy mégsem fogadták szívesen.

Néha csomag érkezik Olaszországból, a féltestvére küldi. Ez a féltestvére alig egy-két évvel fiatalabb az anyjánál, és valahol messze él a saját családjával, a tengerparton. A csomagban többnyire enivaló van: holland kakaó, amelynek barna dobozán sokárbocos vitorlás hajó

úszik dagadó vitorlával ellipszis alakú, fehér égdarabban, vagy szardínia – ovális fémdobozára, ki tudja, miért, kurta szoknyás balett-táncosnő képét ragasztották. (Régebben sokat gyötörte Nennét, hogy vágja ki neki a táncosnőt, de már nem teszi: a táncosnő behajlított lába mindig elszakadt a bokájánál, miközben bodros fürtökkel keretezett kis arca továbbra is kacéran, gyanútlanul mosolygott: „Most mit bõgysz? Ilyen nagy lány, és bömböl egy ilyen hülyeségen!”) Egyik-másik csomagban ruhák vannak: ezeket sóvárgó csodálattal bámulja, mert egészen mások, mint azok a komor és unalmas, újonnan is kopottnak látszó ruhadarabok, amelyeket náluk lehet látni a kirakatokban meg az utcán. Egy bolondos barna szoknyán sárga, kék és piros pillangók lobognak, a szoknya alján körben csillogó fekete lószőr, egy másik, fényes taft nevű anyagból készült ruhán és a hozzá tartozó kiskabáton („Boleró!”) hatalmas, kusza körvonalú, bíborvörös és haragoszöld virágok foltjai lángolnak elő a fekete háttérből. Vannak nevetséges kis táskák, gomba és henger alakúak, meg nagy, ráncos strandtáskák, kerek csontfogantyújuk ízekre oszlik, mint valami karika alakú állat gerincoszlopa, meg egy kurta, belül bolyhos fürdőköpeny, amelynek fehérjébe csodálkozó, kerek szemű, piros és zöld halak fagytak belé egyszer és mindenkorra. De leginkább mégiscsak a halvány, áttetsző anyagból készült alszoknyák ejtik ámulatba. Ezek mintha nem is nehézkes, hús-vér nőknek, hanem légi szellemeknek, tündéréknek vagy habléányoknak készültek volna. Azt szeretné, ha ezek a mesebeli ruhadarabok náluk maradnának, de hiába. Valahányszor csomag érkezik, rövidesen becsönget valaki: néha az anyja valamelyik barátjánője, többnyire azonban valamilyen ismeretlen nő, aki tétován áll az ajtóban, megfutamodásra készen, és zavartan hadarva, a tapasztalatlan összeesküvő sietségével közli, kitől kapta meg a címüket, az anyja pedig nem kevésbé zavartan beljebb tessékeli. Odabenn a vendég a szék peremére kuporodva, retiküljét a gyomrához szorítva illedelmes tétovasággal igyekszik rátérni jöttének céljára: „Nem is tudom, akkor talán megnézném azt a táskát...” „Tulajdonképpen egy szoknyára gondoltam, valami olyasmire, amelyet az Erzsébet vitt a múltkor...” „Az Iréntől hallottam, hogy talán lenne valami jobbfejta pongyola, a lányom most megy férjhez...” Az anyja pedig, mint egy varázsló, előhúzza a sublótfiókból a kívánt tárgyat: „Valami ilyesmire gondolt?” A vendég halk, elragadtatott kiáltást hallat, mohón kiragadja anyja kezéből az áttetsző alszoknyát vagy a gomba alakú retikült, és vizsgálódva forgatni kezdi az állólámpa fényében. Az anyja

halkan, szemlesütve morog valamit, a vendég a fejét ingatva töpreng, aztán elhatározásra jut, és kapkodva előkotorja a pénztárcáját. Egy csomagolópapír-darabkára fölfirkantja, hol éri el az anyja legközelebb, ha „megint lenne valami”. Amikor elmegy, viszi magával a pillangós szoknyát, a gomba-táskát vagy az áttetsző alszoknyákat. Piroska szívfájdalmát csak az enyhíti valamelyest, hogy tudja, a rá következő estén virslit vacsoráznak majd mustárral a szokásos hagymás zsíros kenyér helyett.

Az udvar

A lakás mintha a tulajdon teste meghosszabbítása volna, vagy talán még annál is ismerősebb. A rökamié csigavonalban visszagörbülő támlájában két csikóhal alakú mélyedés van, sebhelyek, ahol kilátszik a politúr csillogó bőre alól a nyers fa. „A ruszlik”, szokta felelni Nenne, ha a két baltanyomról faggatja, és valami háborúról beszél, amikor az idegen katonák tűzifának akarták fölaprítani a rökamiét meg a többi bútort. Ezek a katonák lövöldöztek arra a képre is, amelyik az előszobában lóg, és amelyiken egy magyar ruhás, pártás nagylány egy könyv fölé hajol, a homloka közepén, a párta alatt, perzselt szélű fekete lyuk. Mindez valamikor réges-régen történt, a lövöldözés és a fejszecsapások, és nem is itt, hanem valahol másutt, messze, Pesten, ahol már ő is járt, bár nemigen emlékszik rá, és ahonnet a bútoraik azután idekerültek. Ezt, hogy ezek a bútorok valaha egy másik lakásban voltak, elhiszi ugyan, de csak úgy, ahogy a meséket szokta elhinni: igazából tudja, hogy mindez – a hangulatlámpa, a rökamié, a behavazott szélmalom gobelinképe a súlyos, cirádás aranykeretben – mindig is ugyanott volt, ahol most, és ugyanolyan volt, mint most, a világ kezdete óta: annyira csordultig tele vannak önmagukkal, hogy nem marad bennük hely a véletlennek vagy a változásnak.

Az udvar egyszerre tartozik a kinti és a benti világhoz: egy darab foglyul ejtett erdő. A közepén diófa áll, meg egy sziklakert maradványai a régi időkből – néhány egymásra halmozott nagy terméskődarab. A lehullott dióvirágok zöldesfeketén tekergőznek a porban, mielőtt hozzáér valamelyikhez, egy borzongató pillanatig attól fél, talán mégiscsak hernyó. Ha kifordít egy követ vagy féltéglát a pinceajtó közelében a földből, sápadt pincebogarak nyüzsögnek elő alóla. Pó-

kok rohannak arrébb számtalan görbe, fakó lábukon a kerítésen: látukra az undortól csiklándani kezd a gyomra, és megbizsereg a fejbőre. Eső után mindenütt csigák másznak: a lapulevélen ezüstös nyomaik összeviszsa keresztezik egymást, a csigaház nyílásán barnás-fehéres, fodros szélű kocsonyás talp türemkedik elő, az izmos, félig áttetsző masszában sötétebb árnyék: a csiga belső szervei. De vannak varázslatos, zöld-arany hátú bogarak is, meg káposztalepkék, puha és szőrös, viszolyogtató testüket sárgásfehér, virágsziromszerű, tépett szegélyű szárnyak lebegtetik. És egyszer egy döglött galamb is hevert ott pár napig: ha a közelébe ment, látta a virgonc, rózsaszín hullámzást a maradék tollak és csontok között. („Mik azok?” „Kukacok: ne nézz oda...” „De hát miért...?” „Mondom, ne nézz oda!!”)

Órákat tölt az udvaron egyedül, várva, hogy lejöjjön Gabika, legjobb barátja, szerelme és kizárólagos tulajdona. Gabika vézna, örökké náthás, szőke fiúcska, a száját sokszor nyitva felejt, fülén rubinpirosan süt át a napfény. Piroska féltékeny keserűséggel tekint mindazokra, akik Gabika tulajdonjogát elvitatják tőle, legfőképpen Pászlernéra, Gabika anyjára. Ha Gabika nem jön, kénytelen önmagával labdázni. Újra meg újra nekidobja a labdáját a falnak, amely mögött a Hajnalné lakása van („Egyszer még be fogod törni az ablakot!!” „Nem fogom betörni!!!”), és megpróbálja a visszapatánó labdát elkapni, mielőtt leesne a földre. Ha elrontja, kezdi újra. Az udvaron terjed az árnyék, a napsütötte rész keskenyedik, mintha lassan összegöngyölgetnének egy világos szőnyeget, és ugyanilyen lassan széjjelterítenének egy másikat, egy sötétet. Néha a félhomályos folyosó túlsó végében nyílik a kapu. Reménykedve odakapja a fejét, de csak az öregasszony érkezett meg a kutyasétáltatásból, és küszködik a kilinccsel a kutya pórázába gabalyodva, vagy Hajnalné imbolyog hazafelé üveges tekintettel, cekkerrel a kezében. Van úgy, hogy rásötétedik odakinn: Nenne megpróbálja becsalogatni, de mindhiába. A labdázást már régen unja, de úgy érzi, ha bemenne, ezzel beismerné, hogy már este van, és az anyja még mindig nincs otthon. A konyhaablak óriásira nőtt fénye végigfekszik a sötét fűvön, elér majdnem egészen a szemközti kerítésig, a keresztléc árnya négy részre osztja, alsó felében ott nyüzsg és mocorog a horgolt függönyök árnyéka. A hold eloldozódik Holpárék házának kéményétől, sárgán és foltosan lebeg fölfelé, olyan, mint egy halott arc. Eszébe jut, mivel fenyegette Nenne: ha örökösen a holdat bámulja, holdkóros lesz belőle,

álmában kicsalogatja a háztetőre a telihold, és nem szabad rákiabálni, mert akkor lezuhan. Berohan a folyosóra, és az öklével verni kezdi az ajtót (a csengőt még nem éri föl).

Mások

Mások mások, mint ők. Az ő anyja például soha nem kiabál, és nem használ csúnya szavakat, mint a szomszédban lakó Holpár gyerekéké. A Holpár gyerekek anyját Piroska látni nem szokta, csak hallani: napjában többször is sötét, rekedt düh árad feléjük fékezhetetlen lökésekben a kerítés túloldaláról, egy sarokba szorított, iszonyú indulatokkal sújtott lény tombolása, amely mintha az egész világot akarná fölégetni maga körül. Piroska borzongva csodálja a Holpár gyerekeket, akik képesek életben maradni ennek a rettenetes, világpusztító dühnek az árnyékában, és még csak nem is látszanak túlságosan ijedtnek. Egyszer vagy kétszer azért látta is a Holpár gyerekek anyját bemenni a szomszédos kapun: sárga haja van és nagyon pirosra festett szája, maga is alig nagyobb, mint egy gyerek. Olyan kicsi és vékony, hogy nem is érti, hol fér el benne ez a rettenetes harag.

Szappanbuborékot is lehet fújni az udvaron. A gömbölyű hártya meg-megrándul a szalmaszál végén, megnégyszereződve, derékban fölpuffadva vagy befűződve tükröződik benne a konyhaablak. Óvatosan, mintha tapogatózna a levegőben, a buborék leválik a szalmaszál végéről, egy darabig fölfelé inog, ide-oda sodorják a levegő áramlatai, aztán egyszercsak megváltozik a színe, soha nem látott, szívfájdítóan gyönyörű kékben és sárgában villózik, végül a színek megzavarosodnak, és ha még nem röptül el nagyon messzire, érzi az arcán vagy a kezén az elpattanó szappanhábráta foszlányainak alig-érintését, mintha kísértet köpködne röptében. Némelyik buborék föl-emelkedik a magasba, és hosszan, céltudatosan röptül a kerítés fölött Holpárék udvara felé: egy darabig még látszik az ég kékjére rajzolódó, halvány, fekete gyűrű, aztán egyszercsak elpattan – volt-nincs. Mások ott kötnek ki a Nenne ápolgatta kiskertben, a terasz oldalában: megülnek egy levélen, és ott reszketnek néhány másodpercig a közeli megsemmisülés előérzetében.

Néha benne hagyja a szalmaszál végét a pohárban, s ahelyett, hogy óvatosan szívogatná, vadul belefúj a szappanos lébe: a hab dagadni kezd, túlcscordul a pohár peremén, de még nem válik le róla, ha-

nem ott inog, mint valami félgömb alakú termekből álló, reszketeg, szivárványos üvegekastély.

– Vén kurva!

Az ádáz, rekedt hang persze a szomszédból jön, a rozoga deszka-kerítés túloldaláról. A két durva szó közül a másodikat voltaképpen nem is érti, valamilyen ködös és bizonytalan módon mégis tudja a jelentését, és ez a félig tudás büntudattal tölti el, úgy érzi, ámulást követ el vele az anyja ellen.

– Aki mondja! – hallatszik a kerítés innenső oldaláról. Csörrenve bevágódik egy ablak. (Az előzményeket nem hallotta ugyan, mert minden figyelmét lekötötte a szalmaszál végén formálódó szivárványos gömb, de nem nehéz kitalálni, mit mulasztott.

– Holpárné, a maga gyerekei már megint itt labdázta az udvarban! Föl fogom jelenteni! A múltkor is betörték az ablakot...

– Az én gyerekeim? Álmodta azt maga! Nem is voltak itthon, a nagyanyjuknál voltak...

– A múltkor is letagadta, de én láttam, hogy itt rugdosták a labdajukat az ablak alatt!

– Mit látott maga? Biztosan megint részeg volt...

– Egész nap itt fetrengenek a porban, amíg maga ki tudja, merre lófrál! Minek az olyanok gyerekei, akik nem tud rá vigyázni? Nem elég ám megszülni, föl is kell azt nevelni tisztességben!

– Még maga beszél? Vén kurva...)

Hajnalné, aki az előbb az ablakot bevágta, nem fél annyira, mint a Holpár gyerekek anyjától, legfeljebb egy egészen kicsit. Őnála néha el szoktak üldögegni Nennével azokon a hosszú délutánokon, amikor hiába várja haza az anyját a hivatalból, mert „túlórázik”, és csak sötétedés után ér haza. Ha az ő lakásuk erdő, Hajnalné tenger, amelynek kietlen felszínén néhány viharvert roncs hanykolódik: egy rozzant szekrény, két rozzant szék a rozzant asztal két oldalán, az ajtóval szemközti falnál pedig a hatalmas, többnyire nappal is vetetlen ágy. A fölötte függő, óriási festményt minden alkalommal megbámulja, ahányszor csak nála vannak: két kisgyerek lépeget mezítláb egy mély szakadék felett átfektetett fatörzsön, egy fiú és egy kislány. A kisfiú térdig érő zöld nadrágot visel, fején kis kerek kalap. A kislánynak rövid piros szoknyája van és hosszú copfja. Mögöttük hatalmas, szőke angyal lebeg valami világítóan fehér hálóingféleségben, és két kezét óvón terjeszti följük. Az angyal mögött erdő: odvas fák, piros kalapú pettyes gombák, egy óz, amint kidugja fejét a sűrűből.

„Ugye, gyönyörű? Még a Hajnal bácsi vette egy embertől a búcsúban...”

(Kiszalad a fák közül az ösvényre, és kővé dermed a réműlettől: sehol nem látja az anyját. Az előbb még ott ült a támlátlan padon, az ösvény szélén, hogy megvárja, amíg ő visszajön a biztonságosnak látszó bokor takarásából. [„Biztos, hogy nem bírod ki hazáig?” „Biztos... Már régebben is kellett, csak nem akartam szólni...” „Akkor siess! Megvárlak itt a padon...”] Az ösvény szürkén kanyarog jobbra-balra, két vége elvész az egymásra torló fatörzsek között, de sehol a támlátlan pad, és sehol az anyja. „Anyú!”, kiabálja, de olyan furcsa, torz és idegen a hangja, hogy megijed tőle, és elhallgat. Szaladni kezd az ösvényen bal felé, de alighogy elindult, biztos benne, hogy jobb felé kellett volna mennie. Ahányszor az ösvény kanyarodik, mindig azt reméli, mindjárt meglátja a padot és rajta az anyját, de nem: csak fák meg fák. Nagy, görcsös gyökerek nyomakodnak föl a föld bőre alól, az egyikben kis híján hasra esik. Messze valami imbolygó fekete forma hajlik ki az út fölé, félig állat-, félig emberfej: üres szemén keresztül átlátszik az ég. Pár lépéssel előtte ferde fehér fény súrolja egy tölgyfa törzsét. Megtorpan, aztán lassan közelebb megy. Ott benn a fák között, amelyek a derekáig sem érnek, áll valaki: a teste áttetsző, átlátszanak rajta a gubancos szederbokrok. A lény lehajlik hozzá: az arca egyszerre gyöngéd és rettenetes, a szeme mintha lyukat égetne a lelkébe.)

Hajnalné gyér, ősz fűrtjei a vállára omlanak, mint a királykisaszonyokéi a meséskönyvekben, ettől beesett arca furcsa módon egyszerre fiatal és öreg. Ha elmosolyodik, Piroska borzadva látja, hogy alig van foga. Kivörösödött peremű, fakókék szemének sarkából gyakran könnycseppet töröl ki a keze fejével, máskor viszont, amikor fölélnkül, és izgatottan hadonászik, pillantása is lázassá és jelentőssé válik, mintha valamilyen magasabb rendű lény költözött volna a testébe, és az töltene el emberfölötti éleslátással és bölcseséggel.

– Né, angyalom, mit ad neked a Hajnal néni! Cukorka! Nem szereted? Vagy csak a Hajnal nénitől nem akarsz elfogadni? Pedig a Hajnal néni nagyon szereti ám az ilyen jó kisleányokat, mint te vagy! Nekem is van ám kisleányom! Te már nem emlékszel a Margitkára meg a Sanyikára, de ők rossz gyerekek, te ne legyél olyan!

– Mi lett velük? – kérdi ő rosszat sejtve.

– Elmentek az apjukkal, itt hagytak engem! – A siránkozó hang vádlón fölcsattan. – Elcsalta őket is az a... egy asszony, egy igen rossz asszony, de tudom, meg is veri az Isten...

Erről a rossz asszonyról Piroska már máskor is hallott olyankor, amikor Hajnalné és Nenne egymás között beszélgetnek, és ő igyekszik úgy tenni, mintha ott sem lenne, nehogy abbahagyják. Hajnalné hangja ilyenkor forró és rekedt lesz az indulattól, és nem is rossz asszonyt emleget, hanem szemét kurvát, de azért nyilvánvaló, hogy ugyanazt a személyt érti rajta.

– Egy boszorkány? – kérdi tétován, ködösen azt remélve, talán kiderül végre, hogyan sikerült ennek a rossz asszonynak elcsalnia azokat a gyerekeket, és hová is csalta őket.

– Az, az, boszorkány, jó mondod, angyalom!

– Csoda, hogy inkább az apjukkal mentek szegények? Ott legalább kapnak rendesen enni! – veti oda később mérgesen Nenne, amikor ő az elcsalt gyerekekről nyaggatja. Ez alighanem igaz lehet, hiszen Hajnalné sűrűn be-becsenget hozzájuk kölcsönkérni ezt-azt, többnyire valami ételfélét:

– Flórikám, angyalom, két tojást nem tudna adni holnapig? Tésztát akarok gyúrni, és becsukott a bolt, mire odaértem... Isten bizony holnap, legkésőbb holnapután visszahozom...

Az anyjának ilyenkor elfelhősödik az arca, az ajka elkeskenyedik, gondolatban megszámozza a spájzban a tojásokat, aztán sóhajt, ki-megy, és visszajön a két tojással. Soha nem invitálja be Hajnalnét a szobába, az pedig soha nem hozza vissza a tojásokat, se másnap, se később.

Elalvás előtt, a sötétben, látja maga előtt a kurva házát az erdei tisztáson: mézeskalácsból van az oldala meg a tetején a cserepek. A Hajnal gyerekek vágyakozva nyújtogatják feléje a kezüket, a kurva pedig bentről, a függöny mögül lesi őket, és pipacspirosra festett ajkát nyalogatja.

Jók és rosszak

A szomszéd háztól rozzant léckerítés választja el őket, amelynek kilazult lécein át akadálytalanul közlekednek ide-oda a szomszédos Holpár gyerekek, a házbeliék nagy bosszúságára. Igazából nem is tudja, hányan vannak, de sokan. Többnyire félmeztelenül, klottnad-

rágban rohangálnak, bőrük barnára égett, hasuk homorú, hátuk és karjuk izmos, lábuk véghetetlenül mocskos. Szemük zölden villog, szájuk sarkában örökké cakkos peremű, pikkelyes var. Óvele a legkisebbik, a kis Éva kivételével nemigen állnak szóba, és talán jobb is így, mert a velük való játék a tilalmas és az engedélyezett dolgok bizonytalan határvonalán mozog, és soha nem tudhatja biztosan, nem haragszik-e meg érte az anyja. Nenne nem állhatja a kis Évát: „Eredj innét, most nem mehet ki a Piroska, dolga van!”, förmed rá, valahányszor az becsönget hozzájuk: „Kijöhet a Piroska játszani?” De hiába zavarja el, a kis Éva rövidesen újra becsönget. Az anyja viselkedésén már kevésbé tud eligazodni. Ha ő nyit ajtót, egy pillanatig tétován áll, összevont szemöldökkel. Szíve szerint alighanem ő is elkergetné, de szemlátomást nem helyesli azt, amit szeretne. Így nem marad más választása, félreáll, és a kis Éva már furakszik is befelé, mielőtt még az anyja meggondolná magát. Nennére hárul a feladat, hogy megvédelmezze őket az anyja nagylelkű és gyámoltalan engedékenységeinek a következményeitől.

Piroska maga sem tudja, akar-e játszani a kis Évával. Tudja, hogy ő jó gyerek, a kis Éva pedig rossz: ha éppen nincs ott, félelemmel vegyes borzongó kíváncsiságot érez iránta. Ha ott van, azt kívánja, bár inkább mégse volna ott, mert a kis Éva mindent szanaszét hajigál, minden zugba beleszimatol, és ha kedvére való dologra bukkan, izmos, mocskos kis marka azonnal összezárul körülötte. („Add nekem!” „Nem lehet, a születésnapomra kaptam...” „Szóval a tied, nem? Annak adod, akinek akarod! Ha nem adod nekem, nem játszom veled többet!” „Kölcsönbe”, lehelí Piroska, hogy legalább a látszatot mentse maga előtt. A kis Éva már iszkol is kifelé, markában a zsákmánnyal. „Te, mi van a kezében, adod ide mindjárt?” Nenne egyenként feszegeti le a mocskos kis ujjakat a zsákmányról. A kis Éva vadul rángatja a csuklóját, megpróbál beleharapni az ujjait feszegető kézbe. „Mondd meg neki, hogy nekem adtad!” „Persze, neked adta!” „Kölcsönbe...”, suttogja Piroska. Nem akar hazudni, de azért azt szeretné, ha Nenne nem hallaná meg, és visszaszerezné a kis Évától, amit az elvett tőle. És Nenne csakugyan nem hallja meg, vagy legalábbis úgy dönt, hogy nem akarja meghallani. „Nesze! Máskor vigyázz rá jobban!”, adja vissza Piroskának az agyonnyomorgatott, elgörbült kis mérleget vagy parányi nyeles tükröt. „Maga büdös!”, sívítja a kis Éva, miközben Nenne a vállánál fogva kipenderíti. Piroska lehajtja a fejét: ő már megszokta Nenne senkiéhez nem hasonlító, savanyú test-,

hagyma- és dohányszagát, de az igaz, hogy Nenne csakugyan nem szeret mosakodni. „Nem csináltam semmit, amitől piszkos legyek!”, állítja ingerülten, ha az anyja megpróbálja rávenni, hogy legalább derékig mosdjék meg a lavórban, a kádba pedig a világ kincséért sem ülne bele, mintha saját maga előtt is szégyellne levetkőzni. Csak az arcát szokta megmosni, és kibontott, gyér ősz haján húzza végig a vizes fésűt, meg a lábát szokta megáztatni a lavórban, hihetetlenül széles, földszínű, békalábszerűen szétterpeszkedő lábfejét. A nagylábujján hatalmas, repedezett, szürkésárga, levághatatlanul kemény a köröm, a kisujja görcsösen visszapöndörödik, mintha félénken a többi ujj védelmét keresné.)

A kis Éva néha rettenetes dolgokat beszél, olyanokat, hogy neki elgyöngül a térd a szégyentől, és később, ha eszébe jutnak, kénytelen hosszan, hevesen rázni a fejét, hogy kirázza őket belőle. (Ha mégis ott maradnának, el kellene mondania őket az anyjának, mert ő mindent elmond neki – néha megpróbál eltitkolni valamit, de nem bírja sokáig: a titkos tudás falat húz kettejük közé, és neki egyedül kell szorongania a fal innenső oldalán.) A kis Éva örökké orvosost akar játszani, vagy gombolyagba gyúrt zsebkendőt gyömöszöl a babája szoknyája alá, és azt állítja róla, hogy gyereke lesz. Mindenféle képtelenséget állít arról, hogyan lesznek a gyerekek („Hülye vagy, értsd már meg, *muszájt*, hogy a te szüleid is azt csinálják, különben nem lennél!”). Egyszer fölényesen csevegve közölte, hogy a nővérenek már „megvan a baja”, és most már lehet neki gyereke – Piroska értetlenséggel látta a vérről magyarázott valamit, meg a holdról, úgyhogy Piroska, amikor legközelebb lenyúzta a térdét, a kibuggyanó vidám, piros nedvesség láttán még jobban megrémült, mint szokott, mert az a homályos félelme támadt, hogy most talán neki is gyereke lesz. Mászor zihálva, kipirultan állított be, és komor, fontoskodó arccal közölte, hogy a Papréten megkergette őt egy ember, aki *azt* akarta tőle. Ha az anyja meghallaná, miket beszél, biztosan örökre eltiltaná tőle, de a kis Éva az anyja jelenlétében mindig kifogástalanul udvarias, sőt mindig az anyja pártját fogja, ha az megszidja őt valamiért, és felnőttes, fejcsóváló fontoskodással tör pálcat az ő, Piroska hibái fölött.

Ha viszont nincsenek szem előtt, akkor a kis Éva sokszor őt, a jó gyereket is magával rántja valamilyen veszedelmes kalandba. Például becsöngetnek az emeleten lakó kutyás öregasszonyhoz. Igazából csak a kis Éva csönget be, ő csak ott lapít a háta mögött. Ezt az öregasszonyt ki nem állhatja, amióta egyszer rászólt: „Nem tudsz köszön-

ni?” Az öregasszony hályogos, szürkés szeme ugyanolyan nézés nélküli, mint a szomszéd ház falán a faragott kőarcoké, a hangja is távoli, kellemetlen, fakó hang. „Nem tanítottak meg köszönni?” Piroska fuldoklik a tehetetlen dühtől, haragszik az öregasszonyra, de haragszik önmagára is, amiért gyáván, szótlánul eloldalgott, és nem kiabált gúnyos és szörnyű sértéseket az öregasszony után, vagy legalább annyit, hogy „Maga nekem nem parancsol!”, ahogyan a kis Éva szokta. Bosszúból ő is ott sündörög a kis Éva nyomában, amikor az föllopózik az emeletre, és tenyérrrel, teljes erejéből nekidől a csengőnek. Amikor meghallják bentről az öreg, görbe lábú tacsó tébolyult, vékony hangú acsarkodását (ezt a kutyát az öregasszony pórázon szokta séltálatni, és ha hidegre fordult az idő, valami neveléses, a hasán gombolódó ruhadarabba öltözteti) meg az öregasszony motoszkálását, csattogva lerohannak a lépcsőn, aztán tovább, le egészen a pincelejáratiig, ahol az öregasszony már biztosan nem láthatja őket. Ilyenkor úgy érzi, ő is része az erősek, bátrak és diadalmasak szövetségének, amely megbünteti a csúfakat, kellemetleneket és neveléseseket, akik közé az öregasszony is tartozik. Amikor az anyjának diadalmasan elmeséli, hogy megbüntették a gonosz öregasszonyt, aki rászólt, az anyja arca megfagy, megjelenik rajta az az üvegmaszk, amely nála a haragot és a szomorúságot jelzi. „Ígérd meg, hogy nem csinálsz ilyet soha többet!” Szégyenkezve lehorgaszta a fejét, a padlót nézi, hogy az anyja ne lássa az ellenkezést a szemében. Most már tudja, hogy a gyöngék, csúfak és nevelésesek oldalán a helye, de nem örül neki: szívesebben tartozna az erősek és diadalmasak közé. Hogy kerülje a kisértést, a következő néhány alkalommal némán, felhúzott orral, éreynesen elvonul, amikor a kis Éva játszani hívja.

„Buksikám!”

Vasárnap többnyire látogatóba mennek, és többnyire öregasszonyokhoz. Az öregasszonyok nagy és sötét bútorokkal telizsúfolt, szűk és sötét lakásokban élnek, oszlopos szekrények, réz hamutartók, megsárgult billentyűzetű zongorák és pamutot gombolyító szerelmespárt ábrázoló, ovális árnyképek között (az árnyékudvarló fél térden, két kezét mintha imára készülné összetenni, de a mozdulat megállt volna félúton, úgy tartja feszesen a kezére tekert fonalat, a hölgynek tornyos frizurája van, lába parányi lábzsámolyon nyugszik). A vitrinben,

akárcsak náluk otthon, ezüstrácsok és indák fogságába esett fantasztikus üvegkosarak, lábujjhegyen ágaskodó porcelán táncosnők (szoknyájuk túllje finoman átluggatva, mint a csipke) és sápadt arany- és virágdíszekkel ékített, áttetsző teáscsészék. Aranyszegélyű porcelántányérekákon vanília kiflik félholdjai világítanak sápadtan a késő délután beteg fényében.

Hogy az öregasszonyokhoz valaha öregemberek is tartozhattak, csak néhol mutatja egy-egy tárgy, monogramos ezüst cigarettatárca a horgolt terítón vagy az előszobában a homályos tükör mellett álló esernyőtartóban árvalkódó, szarvasagancs fejű bot („Még szegény Lexié volt, nincs szívem kidobni...”).

Az egyik öregasszony magas és testes, bulldogképét bodros, rendetlen ősz haj veszi körül, tüskés szemöldökének harciasan előremeredő szálai is őszek, szeme szürke, kemény kavics, királynői méltósággal vonul lompos kardigánjában és letaposott sarkú cipőjében. A szobában, ahol leülnek, fiatal férfit ábrázoló szénrajz lóg a falon, alatta egy varrósztalkán nehéz, vörösréz tartóban hosszú templomi gyertya. „Buksikám!”, mutatott a képre az özvegy, amikor először jártak nála, olyan mozdulattal, mintha egy jelen lévő személyt mutatna be. Ha téli délutánokon ott éri őket a sötétség, az özvegy két tenyerét az asztal lapjának döntve nehézkesen föltápaszkodik a karszékből, oszloplábjában a varrósztalkához dőcög, és szertartásos komorsággal meggyújtja a templomi gyertyát, nem tudni, kegyeletből-e vagy takarékból, mert villanyt gyújtani ilyenkor sosem szokott. Piroska egy kicsit szerelmes ebbe a hátrafésült hajú, szomorú és igyekvő tekintetű halottba, aki a gyertyaláng imbolygó fényében viszonzni látszik a pillantását, s mindenféle történetet talál ki róla. Ezekben a történetekben ő maga néha a meséskönyvében látható szőke királykisasszonyhoz hasonlít, ahhoz, akinek visszahozza a kútból az aranylabdát a béka, máskor ahhoz a fiatal lányhoz, aki hullámos hajjal, hátra vetett fejjel kacag az özvegy szobájában egy másik képen – ez alatt a kép alatt nem áll gyertya, pedig a képen látható személy ugyanúgy eltűnt az élők sorából, mint a szomorú tekintetű férfi, csak éppen nem a sírban talált végső nyughelyére, hanem az özvegy lompos, kardigános testében és púderfoltos bulldogarcában. Az özvegy összekulcsolja párnás, foltos kezét a hasán, két hüvelykujja izgatott, pergő malommozgásba kezd, miközben a legújabb albérlőjére panaszkodik. Ezek az albérlők többnyire fiatal vidéki lányok, és sűrűn váltják egymást. Olyik-másikhoz az özvegy eleinte nagy reményeket fűz („Ez az X-ék

kis rokona – mondta ilyenkor lelkendezve –, ez más lesz, nem olyan, mint a többi!”), de azután ezekben a reményekben rendre csalatkoznia kellett. („Én nem tudom, mire tanítják ezeket otthon... Mondom neki, édes fiam, lehet, hogy maguknál ez így szokás, de énnálam ez nem lesz bevezetve!...”) A még gyertyátlan félhomályban Piroska úgy látja, hogy az anyja az asztal alatt gyorsan, illedelmesen összezárja addig keresztbe vetett lábát. A kávéscsészét kislányos mozdulattal emeli a szájához.

– Ott találták meg a fák között, alig pár száz méterre a házuktól... – Szörnyülködő, diadalmas suttogás a vaníliás kifli porcukor-csilámporos maradéka fölött. – A biciklire figyeltek föl, ott hevert az árokparton, gazdátlanul... Süket volt szegény, mint az ágyú, azért nem hallotta meg, amikor a határőrök utána kiabáltak, hogy hová megy... Azok is rájöhettek, hogy bakot lőttek, hogy úgy mondjam... Bevonszolták a szerencsétlent a fák közé, egy kis avart kapartak rá... Most gondold el: az is lehet, hogy akkor még élt!

Piroska fejét az anyja válla gödrébe fúrja, de hiába, nem bírja elhessegetni a képet, a holttestek a fák közt, a száraz levelek alatt. Gyanútlanul átlépett egy határt, azért hihették róla, hogy egy másikat is át akar lépni, egy még tilosabbat. Lehet, hogy a vércseppek mutatták az utat a falubelieknek, mint a Jancsi és Juliskában a fehér kavicsok? Lehet, hogy másutt is halottak vannak eldugva az avarban, a Papréten vagy az udvarukban? Segélykérőn körülnéz. Az özvegy két tenyerét az asztallapnak vetve föltápaszkodik, a varróasztalkához dőcög, és ünnepélyes mozdulattal meggyújtja a gyertyát. A hátrafésült hajú fiatal halott szomorúan és igyekvően néz vissza Piroskára.

Vendégek

Az asztal alatt kuporog a szőnyegen, és igyekszik úgy tenni, mintha ott sem volna: hátha meglepedkeznek róla. Közelebb húzódik anyja karsú, aranybarnán sugárzó lábszárához, de nem érinti meg, nehogy ráébressze a jelenlétére, és kiküldje játszani az udvarra. A másik pár láb hosszabb és vékonyabb, mint az anyjáié, a keskeny lábfejek szemérmes titokzokniban szégyenkeznek a nagyon lapos sarkú, fűzős félcipőben, mintha valami óriási kislány lába volna. Piroska néha látja a lábszárak nagy orrú, szelíd szemű tulajdonosát az utcán is, ahogyan vállban meggörnyedve, retiküljét gyomrához szorítva, fél lépés-

sel lemaradva igyekeznek szapora léptekkel haladó peckes, zömök, szalmakalapos és csokornyakkendős férje mögött. Hosszú nyakú és bánatos szemű: olyan, mint egy szép, szomorú zsiráf.

– Flórikám, én ebbe belebetegszem! Ott terpeszkedik, mint egy kőbálvány, úgy szürcsöli a levest, hogy az valami rettenetes, tudod, milyenek ezek, és csak néz azzal az apró, gonosz szemével, lesi a mérőkanalat, hogy szedek-e magamnak a húsból is... Az ablakot, drágám, ha betennéd... Mert mindig direkte pénteken adnak gulyáslevest, és én mindig elhatározom, hogy csak a krumpliból veszek, megtalán még a csipetkéből, de ez mindig odaül mellém, és csak néz és néz... Tudja, hogy az apácákhoz jártam, és azért... És tudod, ezerszer elhatározom, hogy azért sem, nem szedek magamnak abból a mócsingból, mert nem is hús az ráadásul, csak mócsing, hogy nem törődöm többet a kőbálvánnyal, elmegyek inkább folyosót sikálni, de aztán mindig eszembe jut, hogy mi lesz, ha kitesznek innét, vagy ami még rosszabb, ha az enyéimnek csinállok valami bajt, ha a Lacit az erdészettől is kirakják miattam, vagy a Juditkámot nem engedik majd középiskolába – és akkor mégiscsak szedek egy kicsit a húsból, de alig megy le a torkomon, és közben kérem a Jóistent, hogy bocsássa meg nekem – de biztosan megbocsátja, ugye, hiszen tudja, hogy nem mohóságból...? És tudod, mi a legrosszabb? – A suttogó hang fölforrósodik: – Az, hogy úgy érzem, meg tudnám fojtani a kőbálványt! Pedig, ugye, meg van írva, hogy szeressük az ellenségeinket is, meg hogy tartsuk oda a másik orcánkat is... Próbálok imádkozni, hogy ne gyűlöljem, sokszor elmondom magamban, hogy ezek szerencsétlen, egyszerű emberek, akiket annak idején talán akaratlanul is megbántottunk, hogy őket is meg lehet érteni, de hiába... Azért én mégiscsak szeretném a fejére borítani a tányért a forró gulyáslevessel!

Két csontos, sápadtszőke lábszár szandálban. A hozzá tartozó nő akár egy egészen kicsit rosszul sikerült rajz: nagy homlok, vézna szőke haj, túl domború szemhéj alatt nagy, szégyenlős kék szempár, az orra épp csak valamivel hosszabb a kelleténél, és majdnem mindig piros egy kicsit a náthától – majdnem-csinos majdnem-királykisasszony. Médinek hívják, az anyja barátnője. A nagy, vörös kéz röstelkedve rejtőzködik a bő, virágos szoknya zsebében, vagy a retikül csatját babrálja idegesen:

– Én úgy félek, Flórikám... Már reggel, amikor megyek befelé a hivatalba, remeg a lábam, és görcsöl a gyomrom... Fáradjon be a

méltóságos kisasszony: ezt mondja nekem, valahányszor berendel magához, és olyan gúnyosan kitarja előttem az ajtót... És most sehol sem találok az orosz gyapjú dossziéját, azt fogják mondani, szándékosan van benne, hogy éppen az orosz gyapjút... Csak az ürügyet keresik, hogy kirakjanak engem is udvart seperni, és ez még a jobbik eset, mert mi van akkor, ha azt mondják, hogy direkt csináltam, hogy szabotázs... Mi lesz akkor anyukáékkal, ha engem elvisznek... Á, apuka, ő nem fél, ő nagyon katonásan fogja fel ezt is, tudod, ő büszkébb annál, ezek őt nem tudják megalázni, azt mondja... Meg hogy mostanában ott van a legjobb társaság, az utcaseprőknél: csupa gróf meg tábornok...

Lapos sarkú fűzős félcipő, élesre vasalt posztónadrág. Kihajtott nyakú, makulátlan fehér blúz: az egész sovány, erélyes, gyors mozgású nő élesre van vasalva. Egy kicsit hasonlít az anyjához, de lefaragtak róla minden lágyságot és gömbölyűséget: körök helyett szigorú szögletek. Egyik posztónadrágos lábát átveti a másikon – úgy ül, mintha most csusszant volna le a ló nyergéből. Láthatatlan lovaglóstorával ütemesen ütögeti az asztalt. („Van egy nagyfia, már iskolás... Nagyon komoly fiú, könyvekről lehet beszélgetni vele...”)

– Flórikám, te még nem tudod, hová kerültél! – Jelentőségteljes, recsegő suttogás. – Hidd el nekem... odabenn a falnak is füle van! Mindenkit behívat magához... Igen, már velem is megpróbálkoztam... Csöpögött a nyájasságtól, pedig különben, na hiszen! „Kartársnő, maga miért nem jön soha be magától énhozzám? Láss, mások be szoktak jönni egy kis csevegésre. Én szeretem tudni, hogy érzik magukat a beosztottaim, milyen a hangulat a többi irodában...” „Főnök kartárs – mondom neki – büszke, recsegve trombitáló hang, mint egy kanalas géme –, főnök kartárs, én a munkámra koncentrálok, nem szoktam sorra járni az irodákat, és trécselni, mint egyesek...” „Akkor nem is tartom föl, kartársnő!” képzeld, ezt mondja nekem gúnyosan, és azzal nagy kegyelmesen elbocsát egy olyan granszenyőri mozdulattal... Valami suszter volt azelőtt állítólag... A nyújjorkot úgy ejti: nevjork! Én mindig mondom a fiamnak is: ahány nyelv, annyi ember... Mindig mondom neki, Emilkém, neked jól kell tanulnod, neked ebben a világban is meg kell mutatnod, ki vagy: egy Simaházy unoka! Ha már az apja, megbocsáss a szóért, drágám, de egy tróger...

– Te tudsz németül? – kérdi leereszkedően az „iskolás” (kövér, apró szemű és szemüveges, a szája állandóan nyitva, mintha nehezen

kapna levegőt az orrán át), és fensőségesen félretolja a Ki-nevet-avégén táblát. (Ez csak óvodásoknak való!)

– Egy kicsit tudok... – feleli Piroska óvatosan. (Morgen, morgen, nur nicht heute, sagen alle faulen Leute...)

– Téged is az Ella tanít?

– Nem, engem a nagymamám...

– Mihozzánk az Ella jár... Régen, amikor még jobb napokat láttott, sokáig kinn élt Bécsben, őtőle meg lehet tanulni a helyes kiejtést... Az nagyon fontos, a kiejtés.

– És most már nem lát jobb napokat? – kérdi zavartan, mert nem egészen érti, mit jelent az, „jobb napokat látni”.

– Nem, most szegény, mint a templom egere... Nálunk mindig kap kávékat meg vajas kenyeret, meg más házakhoz is jár, ott is mindenütt etetik, mert különben éhen halna... Szerinted hogy mondják németül: cseresznye?

– Azt még nem tudom...

– Kirsche! Na és azt, hogy templom? Azt sem tudod?

– Azt... azt még nem tanultam.

– Hát nem tudsz valami sokat... A templom, az Kirche! Érted? Csak egy betű a különbség: Kirsche-Kirche! És azt tudod, hogy írják le, hogy Kirsche?

– Irni... azt még nem tanultam. Én még nem járok iskolába... Olvasni, azt már tudok...

– Sch-val! Érted? S-nek mondják, de sch-val kell írni! Ez a te macskád? – bök a fekete-fehér macska felé, amelyik álmából ébredve dorombolva dagaszt Piroska ölében. – Nem karmol? Nem akarok vérmérgezést kapni! Vérmérgezést lehet kapni tőle, ha egy ilyen dög bekap a koszos karmával az ember kezébe!

– Az mi... az a vérmérgezés? – Piroska rémülten kotorászik az emlékezetében valami után, amit a kis Évától hallott: vér, hold és pólyások szerepelnek benne, egymással valamilyen érthetetlen kapcsolatban.

– Hát hogy piszok kerül a véredbe, és meghalsz! Ha például belelépsz egy rozsdás szögbe, attól is elkaphatod, vagy ha van rajtad valahol egy seb, és elkaparod a piszkos kezeddel...

– És ha csak úgy elesel, és lenyúzd a térded? – A hold és a csecsemők mellé most csatlakozik harmadiknak a halál is. Érti, amint a térde alatt sötétlő var felől lassan száll fölfelé a mérge a szíve felé: ha a szívet eléri, meghal.

– Attól? – Emilke töprengve szipákol, majd erélyesen, harsogva kifújja az orrát. – Attól nem – dönti el végül.

– Akkor nektek nincs is macskátok?

– Nincs. Anyukám ki nem állhatja őket, azt mondja, hűtlenek és alattomosak... Nekem kutyám van! – közli fensőséges könnyedséggel, és félig csukott, nehéz szemhéja alól néz le Piroskára, hogy lemérje rajta a hatást. Piroška döbrent áhítattal néz vissza rá.

– Kutyád?

– Aha... Elég hülye kutya különben... De majd én megtanítom mindenfélére. Öregem, ha csak ennyit csinállok... – és összecsettinti kövér hüvelyk- és középső ujját –, ha csak ennyit csinállok, úgy fog rohanni hozzám, hogy a nyakát törö!

– És ha mégsem?

– Na, azt szeretném én látni!

A következő napokban, némi vívódás után, Piroška úgy dönt, hogy mégsem Gabika lesz a férje, hanem Emilke. Igaz, hogy kövér, viszont idősebb nála, és bámulatra méltóan okos. Egy nagy, kertes házban laknak majd, és egész nap könyvekről beszélgetnek. Esetleg németül.

(Holmi, 2005/2.)

RAKOVSZKY ZSUZSA 1950-BEN SZÜLETETT SOPRONBAN. VERSET ÉS PRÓZÁT ÍR, MŰFORDÍTÁSSAL IS FOGLALKOZIK. JÓZSEF ATTILA- ÉS BABÉRKOSZORÚ-DÍJAS.